

Emrin Cevabında Gelen Fiillerin Bazı Kur'ân Meallerindeki Hatalı Tercümesi

False Translation of the Verbs in Response to the Imperative Verbs in Some
Interpretations of the Qur'an

YUNUS İNANÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Arap Dili ve
Belagatı Anabilim Dalı, Karaman/Türkiye

Dr. Lecturer, Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Islamic Sciences, Department of
Arabic Language and Rhetoric, Karaman / Turkey yunus.inanc@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3659-1634>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 18 Mart / March 2019

Kabul Tarihi / Date Accepted: 10 Mayıs / May 2019

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Mayıs / May 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mayıs / May

Atıf / Citation: İnanç, Yunus. "Emrin Cevabında Gelen Fiillerin Bazı Kur'ân Meallerindeki Hatalı Tercümesi". *edid: edebali islamiyat dergisi/ edebali islamic journal* 3/5 (Mayıs/May 2019): 23-52.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/edid> | <mailto:ijfdergi@bilecik.edu.tr>

Copyright © Published by Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi /
Bilecik Seyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Bilecik, 11230 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Vahyin nâzil olduğu dönemden günümüze kadar Kur'ân mesajının bütün detaylarıyla anlaşılması gayesine yönelik olarak pek çok ilim dalı ortaya çıkmıştır. İslâm toplumları arasında Kur'ân'ın okunuşu, anlaşılması, yorumlanması, ayetlerin iniş sebepleri, dil kuralları bakımından tahlili ve benzeri alanlara yönelik geniş çaplı çalışmalar yer almıştır. Ana dili Arapça olmayan Müslüman milletler ise dili Arapça olanlara kıyasla Kur'ân'ı anlama konusunda daha çok çaba sarf etmek zorunda kalmışlardır. Bu milletler, dinleriyle olan irtibatlarını doğru kurmak ve kurdukları bu ilişkiyi sağlam bir zemine oturtmak istemişlerdir. Dinlerinin ana kaynağı Kur'ân ile doğrudan bir ilişki kurma isteği ve ihtiyacı onları ayrı bir çaba ve gayrete yönlendirmiştir. Onlar, Kur'ân ve ilgili metinlerin kendi dillerine çevrilmesi zorunluluğu ile karşı karşıya kalmışlardır. Çeşitli siyasi ve sosyolojik gelişmelere bağlı olarak daha önce fazlasıyla öne çıkmayan bu durum yirminci asra gelindiğinde kendini daha çok hissettirmiş ve üzerinde yaşadığımız Türk topraklarında da Kur'ân'ın tercümesi sayılabilecek mealler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çalışmada öncelikle nahiv kurallarından emir fiili ve emir fiilinin cevabında gelen muzâri fiilin durumu ele alınacak, söz konusu fiilin hangi şartlarda nasıl geldiğinden söz edilecektir. Daha sonra Kur'ân'ın hedef dil olan Türkçeye nakli esnasında ilgili dil kuralının dikkate alınıp alınmadığı çeşitli örnekleriyle irdelenecektir. Nahiv eserlerinde vurgulanan bu dil kuralının bazı Türkçe meallere yansıyor yansımadağına bakılacak ve gramer kuralı çerçevesinde doğru veya yanlış tercümelemeler incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Nahiv, Mealler, Emir Fiili, Tercüme.

Abstract

Throughout the history of Islam, many branches of disciplines have emerged in order to comprehend the message of the Qur'an in all its details. Among the Islamic societies, there have been extensive studies on the reading, comprehending and interpretation of the Qur'an; on the reasons of the revelation of the verses, their analysis in terms of language rules and so on. On the other hand, the Muslim nations using a different language other than Arabic have had to endeavor more to comprehend Quran. These nations have wanted to establish their connection with their religion correctly and on a sturdy base. The desire and the need to establish a direct relationship with the Qur'an, the main source of their religion, have led them to a great effort and endeavor. They have faced the necessity of translating the Qur'an and related texts into their own language. Due to the various political and sociological developments, this issue, which has not become prominent eminently before, has taken more attention since twentieth century and in Turkey, where we live, the interpretations which might be regarded as translations of the Qur'an have begun to be made. In this study, firstly, the nahw (Arabic grammar) rules; the imperative verb and the case of "the verb conjugated in present or future tense suffix" in reply to the imperative verb, and within which conditions the aforementioned verb is used are discussed. Afterwards, whether the relevant language rule is taken into consideration during the translation of the Qur'an into the target language Turkish is examined within various examples. How this language rule emphasized in nahw Works is reflected in some Turkish interpretations of the Holy book is viewed and finally the true and/or false translations with regards to the grammar rules are analyzed.

Keywords: Quran, Nahw, Interpretation of the Qur'an, Imperative Verbs, Translation.

GİRİŞ

Tarih boyunca Müslümanlar Kur'ân'ı anlama gayesi ile pek çok girişimlerde bulunmuş, adımlar atmışlardır. Vahyin nazil olduğu ortamdan zaman ve mekân bakımından uzaklaşıldıkça amaca ulaştıran yollar çeşitlenmiş ve kimi zaman bu yollardaki engeller artmıştır. Anadili Arapça olmayan milletler ise dil problemi nedeniyle Kur'ân'ı anlama konusunda daha büyük zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Kur'ân'ı anlama ihtiyacının karşılanmasında daha

çok tefsirler ön plana çıkmıştır. İnsanlar daha çok kendi dillerinde yazılmış geniş açıklamalara yer veren tefsirlere yönelmişlerdir. İlmi açıdan belli bir birikime sahip olmayan kimselerin Kur'ân'la irtibatları doğrudan değil dolaylı yollarla olmuştur. Ancak yirminci yüzyılda meydana gelen siyasi ve sosyal gelişmeler dünyayı baştan sona etkilemiştir. İmparatorlukların sona ermesi, ulus devletlerin öne çıkması ve ümmet düşüncesinin kısmen zayıflaması insanların dinle olan irtibatlarının da şeklini değiştirmiştir. Bu çerçevede Müslümanların Kur'ân'la olan irtibatları da farklı bir boyut kazanmıştır. Üzerinde yaşadığımız topraklar dikkate alındığında “meal” olarak nitelenen Kur'ân tercümeleri ortaya çıkmış ve bu durum insanların Kur'ân'la olan ilişkilerinin çerçevesini değiştirmiştir. Günümüze değin pek çok meal yazılmış, her biri farklı yönleriyle öne çıkmıştır.

Başlangıçta şu durumun hatırlatılmasında yarar olduğu kanaatindeyiz: Elbette ki her dil başka dillerle kıyaslanmayacak noktaları içinde barındırmakta olup kendi dil mantığı içerisinde anlamlı, tutarlı ve sistemli bir yapıya sahiptir. Her dilin kendine özgü yönleri, incelikleri, ifade biçimleri, deyimleri vardır. Bu yüzden diller arasındaki anlam aktarımı (tercüme) süreçlerinde gerek kaynak dilin ve gerekse hedef dilin bütün özellikleriyle korunması oldukça zordur.¹ Zira kaynak dilin özellikleri esas alındığında ifade edilmek istenen anlamın hedef dilde yansıtılması mümkün olmamakta, bütünüyle hedef dilin özellikleri dikkate alındığında da kaynak dildeki ifade edilmek istenen anlamın tam olarak nakli mümkün olmamaktadır. Anlam öncelendiğinde ise kaynak ve hedef dile özgü incelikler gözden kaçmaktadır. Başka bir deyişle, dillere özgü detaylar göz önünde bulundurulduğunda bir dilden diğerine nakledilmek istenen anlam istenen düzeyde olmamaktadır. Bu bakımdan hem ifade edilmek istenenin olduğu gibi nakledilmesi, hem de her iki dilin bütün özelliklerinin olduğu gibi muhafaza edilmesi çok zordur. Bu zorluk; metniyle ibadet edilen, sözleri ezberlenen, hükümleri hayatın akışını değiştiren, hayatın her alanına hâkim olan Kur'ân metni söz konusu olduğunda iyice artmaktadır.²

Edebi bir metin söz konusu olduğunda ifade edilen durumların dikkate alınmaması nihai olarak, beklenen edebi zevkin bütünüyle elde edilememesine yol açar. Gündelik hayatla ilgili bir anlam naklinde de aynı şekilde her iki dil ile ilgili detaylara dikkat edilmemesi telafi edilebilir sonuçlar doğurur. Ancak kaynak metnin Kur'ân ve kaynak dilin de Arapça olması halinde konunun hassasiyeti oldukça artmaktadır. Burada kaynak dilden hedef dile anlam naklini yapan mütercimim alabildiğince hassas olması, her iki dilin

¹ Sadrettin Gümüş, “Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meâl Çalışmaları”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 5 (30 Haziran 2015): 287.

² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Bedir, 1993), Mukaddime.

inceliklerini bilmesi ve bunları olabildiğince anlama yansıtması gerekmektedir. Dil ve çeviri tecrübesi olanların çoğunun bildiği şu durumu da hatırd tutmakta yarar vardır: Diller arasındaki anlam naklinin yüzde yüz olması imkânsızdır. Maksat, ifade edilmek istenen anlamı, hem kaynak dilin hem de hedef dilin inceliklerini olabildiğince muhafaza ederek nakletmektir. Ancak, diller arasındaki farklılıklar kimi zaman birebir tercüme imkânsız kılmaktadır. Bu durumda hedef dilin öne çıkması gayet tabiidir. İşte meallerle ilgili tercüme eksiklik ve noksanlıklarının bu çerçeveden değerlendirilmesi gerekmektedir. Anlam nakli esnasında özellikle kaynak dile özgü kullanımların, deyimlerin, üslupların hedef dilde yer almaması durumunda kaynak dili önceleyip hedef dili ikinci plana atmak anlamın bütünüyle yok olmasına yol açabilir. Bu ve benzeri durumlarda anlam ve hedef dil esas alınmakla birlikte kaynak dilin özelliklerinin de hatırd tutulması doğru bir tutum olsa gerektir.

Söz gelimi Arap diline özgü bir kullanım olan ve vurgulu ifade biçimlerinden biri olan mef'ûl-u mutlak uygulamasının dilimizde doğrudan bir karşılığı yoktur. Sözü edilen ifadeyi kelimeye ve kaynak dile bağlı kalarak dilimize naklettiğimizde Türkçenin temel metinlerinde görmediğimiz, benzerini başka yerlerden duymadığımız ve bilmediğimiz ifadelerle karşı karşıya kalmaktayız. Oysa bu ve benzeri kullanımlarda anlamı ve hedef dildeki üslubu incelemek daha sağlıklı sonuçlara götürecektir. Öncelikle bu ifade edilmeli ve mesele bu çerçeveden değerlendirilmelidir. Ancak, tercüme esas metnin; gerek kaynak dilde ve gerekse hedef dilde üslup bakımından benzerlik göstermesi halinde, anlamı esas almakla birlikte kaynak dilin ifade ve üslup zenginliğinin hedef dile yansıtılması konusunda hassasiyet gösterilmesi, beklenen ve istenen bir durumdur. İfade edilmek istenen anlamdan uzaklaşmaması şartıyla diller arasındaki üslup birlikteliğinin sağlanmasına özen gösterilmesi özverili bir çalışmanın gereğidir. Bu çalışmada ele alınacak olan nahiv meselesi sadece Arap diline özgü bir kullanım olmayıp başka bir dile nakli esnasında mütercimi ara bağlantı edatlarına ve yardımcı unsurlara başvurmak zorunda bırakmayacak bir meseledir. Dolayısıyla kaynak dilden hedef dile nakil esnasında kaynak dilin özelliğinin korunması halinde anlam kaybı ortaya çıkmayacaktır. Bu nedenle mütercimin bu durumları dikkate alması gerekmektedir.

Çalışma esnasında bütün meallerin irdelenmesi mümkün olmamış, belli başlı meallerden örnekler alınmıştır. Meallerin ilk kullanıldıkları yerlerde dipnotlara künyeleri girilmiştir. Ancak daha sonraki kullanımlarında işaret edilen meallerle ilgili dipnotlara yer verilmemiştir. Meallerin örneklendirilmesi esnasında da alfabetik sıra gözetilmiştir. Şimdi öncelikle emir fiili ve emir fiilinin cevabı konusuna kısaca temas edilecek, daha sonra emrin cevab-

bı olduğu halde meallerde şart-cevap (koşul-sonuç) cümlesi olarak değerlendirilmeyen ayetler ile emrin cevabı olmadığı halde meallerde şart-cevap cümlesi olarak değerlendirilen ayetler iki başlık altında ele alınacaktır.

1. TALEP FİİLLERİNİN CEVABINDA GELEN FİİLLERİN DURUMU

Bilindiği üzere Arapçada fiiller; zamanları bakımından mâzi, muzâri ve emir fiil olmak üzere üç türdür. Sonlarının değişip değişmemesi bakımından da mebnî ve mu'rab olmak üzere iki türdür. Mâzi ve emir fiiller mebnî kabul edilirken muzâri fiil mu'rab kabul edilmiştir.³ Şimdiki zamana, geniş zamana ve gelecek zamana delaleti muhtemel olan ve başına gelen edatlarla sonu değişikliğe uğrayan muzâri fiil için merfûluk, mansûbluk ve meczûmluk olmak üzere üç durum vardır. Muzâri fiilin merfûluğu ve mansûbluğu çalışmamızın konusu dışında kaldığından meczûmluğu üzerinde durulacaktır. Muzâri fiil, iki durumda meczûm olur. Bunların ilki muzâri fiilin, cezm edatlarından sonra gelmesi durumudur. Bu edatlar iki türdür: Birinci kısmı bir muzâri fiili cezm eden edatlardır ki bunlar “ لا, لم, لا تفعّل, لم يفعّل, لما يفعّل, ليفعل ” şeklindeki kullanımlar buna örnektir. İkincisi ise iki muzâri fiili cezm eden edatlardır. Bunlar; “ إنّ, إذنا, مَنْ, ما, مهما, متى, أيان, أين, أنى, حيثما, أي ” olmak üzere on bir tanedir. Bu edatların cezm ettiği muzâri fiillerden ilkinde şart fiili, ikincisine ise şartın cevabı denmektedir. Muzâri fiilin cezm olduğu durumların ikincisi ise onun, talep bildiren ifadeler⁵ cevap olmak üzere gelmesi durumudur. Bu durumda da muzâri fiilin cezm olması söz konusudur. Buna göre emir, nehy, soru, temenni gibi talep bildiren durumlardan sonra başında ف harfi bulunmayan, karşılık ve sonuç (cezâ) ifade eden bir muzâri fiil geldiğinde söz konusu muzâri fiil de meczûm olur. Çünkü o cümlede şart ve cezâ anlamı bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle talep bildiren cümleden sonraki muzâri fiil, öncesindeki talebin karşılığı veya sonucudur.

Sîbeveyh (ö. 180/796), cevap cümlesinde yer alan muzâri fiilin meczûmluğu ile ilgili şu durumlara yer vermiştir: Muzâri fiil, “ اننتي أنك ” cümlesinde olduğu gibi emrin cevabında gelebilir. “ لا تفعّل يكن خيراً لك ” cümlesinde olduğu gibi nehyin cevabında gelebilir. “ ألا تأتين أهدئك؟ أين تكون أزرّك؟ ” cümlelerinde olduğu gibi soru cümlesinin cevabında gelebilir. “ ألا مشريّة! ليته ” cümlelerinde olduğu gibi temenni ifade eden cümlelere cevap olarak gelebilir. “ ألا تنزلُ تصبّ خيراً ” ifadesinde olduğu gibi muhatabın yapmasının kendi lehine olacağını belirten, teklif ve teşvik anlamı içeren (arz ve

³ أن ve هن zamirlerinin fiilleri bu kuralın dışındadır. Zira onlar mebnidirler.

⁴ Örneklerin tercümesi sırasıyla şu şekildedir: “Yapma! Yapmadı. Henüz yapmadı. Yapsın!”

⁵ Talep bildiren kelime grupları için bkz. Abbas Hasan, *en-Nahou'l-vâfi* (Kahire: Dâru'l-maârif bi Mısra, ts.), 4: 369.

tahzîz) cümlelerin karşılığında gelebilir. Sîbeveyh'in ifadesine göre Ebû Abdîrrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî (ö. 175/791) yukarıda ifade edilen cümlelerin ilk kısımlarının şart anlamı (ن) içerdiğini iddia etmiştir. Cevap cümlesinin cezm olmasının sebebi budur.⁶

Talep ifade eden fiillerin cevabında gelen muzâri fiilin meczûmluğu konusu dilciler tarafından nahiv eserlerinde sıkça ele alınan konulardan biridir.⁷ Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Yezîd el-Müberred (ö. 286/900) emir ve yasaklama (nehy) bildiren muzâri fiilin cevabında gelen muzâri fiilin de öncesinde geçen emir ve nehy fiili ile meczûm olduğunu ifade etmiştir. Emrin ve nehyin cevabının tıpkı şart cümlelerinin cevabında yer alan muzâri fiil gibi olduğunu belirterek bu durumu gerekçelendirmiştir.⁸ Nitekim { *قُلْ تَعَالُوا* } “De ki: “Gelin Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım.” (el-En’âm 6/151) ayetinde geçen “تعالوا” (geliniz) kelimesi talep ifade etmekte olup peşinden de başında ف harfi bulunmayan muzâri bir fiil gelmiştir. Üstelik bu muzâri fiilde bir de sonuç/karşılık (cezâ) kastedilmiştir. Böyle olunca anlam; “Geliniz. Eğer gelerseniz size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri okurum.” şeklinde olmuştur. Dolayısıyla onlara haram kılınan şeylerin okunması, gelmelerine karşılıktır. Gelmeleri bir sebep, haram kılınan şeylerin sayılıp okunması ise sonuçtur. Bu yüzden “أتل” fiili meczûm olmuştur. Talep türlerinden biri de yasaklanan veya yapılmaması istenen şeyler için kullanılan yasaklama (nehy) üslubudur. Nitekim “لا تكفر تدخل الجنة” (Küfre düşme ki cennete giresin.) cümlesinde yer alan “لا تكفر” ifadesi talep bildirmekte ve cevabında yer alan “تدخل” muzâri fiili başında ف harfi bulunmayıp sonuç ifade etmektedir. Bu yüzden meczûm olmuştur. Şart cümlesi şeklinde anlayacak olursak “Küfre düşmezsen cennete girersin.” şeklinde anlaşılır.

⁶ Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber Sîbeveyh, *el-Kitâb*, nşr. Abdüsselâm Muhammed Hârun (Kahire: Mektebetu'l-Hancî, 1988), 3: 93 vd.

⁷ Bkz. Ebû Bekr Muhammed b. Sehl İbnü's-Serrâc, *el-Uşûl fi'n-nahv*, nşr. Abdülhüseyn el-Fetlî (Beyrut: Müessesetu'r-risâle, 1996), 2: 183; Hasan b. Abdullah b. Merzûbânî Ebû Saîd Sîrâfî, *Şerhu Kitâb'i Sîbeveyh*, nşr. Ali Seyyid Ali - Ahmed Hasan Mehdelî (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2008), 1: 408; 3: 299; Ebû'l-Hasan Muhammed b. Abdullah Verrâk, *İlelu'n-nahv*, nşr. Mahmud Câsim Muhammed Dervîş (Riyâd: Mektebetu'r-rüşd, 1999), 1: 441; Ebû'l-Hasan Ali b. İsa Rummânî, *Şerhu Kitâbi Sîbeveyh*, nşr. Yusuf b. Abdurrahman b. Nâsır el-Arifî (B.y.: y.y., ts.), 876, 1035; Ebû'l-Bekâ Yaîş b. Ali İbn Yaîş, *Şerhu'l-Mufasssal li'z-Zemahşerî*, nşr. Emîl Bedî' Yakub (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2001), 4: 274; Cemâlüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah İbn Mâlik, *Şerhu't-teshîl li İbn Mâlik*, nşr. Abdurrahman Seyyid- (Kahire: Hicr li't-tubâa ve'neşr, 1990), 4: 40; *Şerhu'l-kâfiyeti's-şâfiyye*, nşr. Muhammed Osman, ed. Abdülmün'im Ahmed (Riyad: Dâru'l-me'mûn li't-turâs, 1982), 3: 1551; Muhammed b. Yusuf b. Ahmed Nâzîru'l-Ceyş, *Temhîdu'l-kavâid bi şerhi Teshîli'l-fevâid*, nşr. Ali Ahmed Fahir ve diğerleri (Kahire: Daru's-salam, 2007), 8: 4230; Muhammed İd, *en-Nahvu'l-musaffâ* (Kahire: Mektebetu's-şebâb, 1971), 1: 375, 376.

⁸ Ebû'l-Hasan Muhammed b. Yezîd Müberred, *el-Muktedab*, nşr. Muhammed Abdülhâlik Udayme (Kahire: Lecnetü ihyâi't-türâsi'l-islâmî, 1994), 2: 133-137.

Dolayısıyla meczûm olması zaruridir. İbn Mâlik et-Tâî el-Endelüsî'nin (ö. 672/1274) belirttiğine göre burada son derece hassas olan nokta şurasıdır: Talep ifadelerinden sonraki muzâri fiilden sonuç/karşılık (cezâ) anlamı kastedilmezse meczûm olması mümkün değildir.⁹

Buraya kadar ifade edilenlerden yola çıkarak varılan bazı sonuçları zikretmekte yarar olduğu kanaatindeyiz. Görüldüğü üzere talep ifade eden bir fiilden sonraki muzâri fiilin başında ف harfi olmayıp sonuç ve karşılık anlamı içerirse o fiil meczûm olur. Burada gerekli şartlar; fiilin talep ifade etmesi, sonrasındaki muzâri fiilin başında ف harfinin olmaması ve anlam olarak da sonuç (cezâ) ifade etmesidir. Bu şartlar sağlandığı takdirde söz konusu muzâri fiil meczûm olur. Bu sonuca göre tersten bir değerlendirme yapılacak olursa talep ifade eden fiilin sonrasındaki fiil, meczûm olur ve başında ف harfi olmazsa söz konusu fiil sonuç (cezâ) ifade eder. Eğer talep fiili ile sonrasındaki muzâri fiil arasında bir sebep-sonuç veya koşul-sonuç ilişkisi bulunmazsa muzâri fiilin merfûluğu zaruridir. Aksi takdirde meczûmluğu zaruridir.

Sonuç olarak talep bildiren fiillerden sonra gelen muzâri fiil için merfûluk ve meczûmluk olmak üzere iki ihtimal söz konusudur. Talep bildiren cümlelerin cevabında gelen muzâri fiil ile bir karşılık (cezâ) veya sonuç anlamı kastedilmezse o muzâri fiil merfû olur. Bu durumda söz konusu muzâri fiil ya {فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرْثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ} (Meryem 19/5, 6) “O halde bana katından, bana ve Yakub oğullarına mirasçı olacak olan bir çocuk ver.” ayetinde olduğu gibi sıfattır. Ya {وَنذَرَهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ} (el-En'âm 6/110) “Kendilerini taşkınlıkları içinde bocalar halde bırakırsınız.” ayetinde olduğu gibi hal'dir. Ya da “لَا تَذْهَبْ بِهِ تَغْلِبُ عَلَيْهِ” ve “قَمْ يَدْعُونَ” cümlelerinde olduğu gibi önceki cümle ile bağlantısı kopmuş yeni bir cümledir.¹⁰ Ancak, karşılık veya sonuç anlamının kastedilmesi halinde söz konusu muzâri fiil meczûmdur. Nitekim şu ayetlerde bu çerçevede kullanımlar ve çevirilerle karşılaşmak mümkündür: {وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ} (el-Enfâl 8/19) “Yine (Peygambere düşmanlığa) dönerseniz, biz de (ona yardıma) döneriz.” ayetinde olduğu gibi şart-cevap anlamı vardır. Bu anlama gelen kullanımlarda kimi zaman muzâri fiile ف harfinin bitişmesi söz konusu olabilir. {وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ} (el-En'âm 6/108) “(Onların) Allah'tan başka yalvardıklarına

⁹ Ebû Muhammed Abdullah Cemâluddîn İbn Hişâm, *Şerhu Katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, nşr. Muhammed Muyhiddin Abdülhamid (Kahire: Mektebetu't-ticâriyyeti'l-kübârâ, 1963), 79-82.

¹⁰ Sibeveyh, *el-Kitâb*, 3: 98; Sîrâfi, *Şerhu Kitâb'i Sibeveyh*, 3: 302; İbn Yaîş, *Şerhu'l-mufasssal*, 4: 278 vd.

sövmeyin ki, onlar da bilmeyerek taşkınlıkla Allah'a sövmesinler!” ayeti buna örnektir.¹¹

Bazı meallerde ise bu durum dikkatlerden kaçmış olmalı ki emir fiilinden sonra gelen ve emrin cevabı niteliğinde olan meczûm muzâri fiile şart-cevap anlamı verilmesi gerektiği halde ya sıfat veya hal anlamı verilmiş ya da yeni bir cümle olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan kimi zaman da emir fiilden sonra gelen merfû muzâri fiil şart-cevap anlamı taşımadığı halde şart-cevap anlamında değerlendirilmiş, asıl aktarılması gereken sıfat, hal veya yeni bir cümle anlamları tercümelere yansıtılmamıştır. Dolayısıyla, bazen şart-cevap anlamı taşımayan ifadeler şart-cevap anlamında tercüme edilmiş, bazen de şart-cevap anlamı taşıyan ifadeler bu anlamda çevrilmemiş, başka anlam arayışına gidilmiştir. Kısmen hatalı olarak nitelendirilebilecek tercümelerin farklı kıraatleri gündeme getirmek ve mütercimim ilgili ayetin farklı bir kıraatini tercümeğe yansıttığını ifade etmek suretiyle gerekçelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Zira kaynak metin, eldeki metindir ve tercümede de asıl metin bu olmalıdır. Şimdi bu iki durumu ayrı başlıklar halinde, örneklerle ele alabiliriz.

1. Emrin Cevabı Olduğu Halde Meallerde Şart-Cevap Cümlesi Olarak Değerlendirilmeyen Bazı Ayetler

Bazı meal yazarları ayetlerde yer alan emir fiillerin cevabı olarak gelen muzâri fiilleri yukarıda zikredilen şartları sağladığı halde cevap cümlesi olarak değerlendirmemişlerdir. Aşağıda bununla ilgili örnekler yer almaktadır:

1.1. {ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا} (Bakara 2/260)

Bu ayetlerin ilki Bakara sûresinin 260. ayetidir. Bakara sûresinin { قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَى الْإِيكِ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا مِمَّا يَرْفَعْنَ كُنُوفَهُنَّ يَدْنُنَّ بِصُرَّتِهِنَّ يُخَافُنَّ أَنَّ اللَّهَ يُرْسِدَهُنَّ فِي الْيَمِّ وَأَنْ يَمْسُقَنَّ إِلَيْكَ فَأَيُّ الْيَوْمِ الَّذِي تَأْتِيَنَّهُنَّ وَرُدَّنَّ إِلَيْكَ } ayetinde yer alan “يَأْتِيَنَّكَ” muzâri fiili “ادْعُهُنَّ” emir fiiline cevap olarak gelmiştir. Kaynaklarda “يَأْتِيَنَّكَ” kelimesinin i’râbından söz edilirken öncelikle bu duruma işaret edilmiştir. Bu i’râba göre ayette “إِنَّ يَأْتِيَنَّكَ” (Eğer çağırırsan sana gelirler...) şeklinde bir anlam öne çıkmıştır.¹² Ele alınan meallerin sadece ikisinde bu durumun dikkate alındığı gö-

¹¹ Burada ف harfinin bitiştirğine dair verilen örnek çalışmamıza konu olan cevap fiillerinin dışındadır. Zira çalışmada ف harfi bitişmediği halde cevap fiili olarak gelmesi konusu irdelenmektedir.

¹² Ebû'l-Bekâ Muhibbüddîn Abdullah Ukberî, *et-Tibyân fî i'râbi'l-Kur'ân* (Ammân: Beytü'l-efkâr ed-devliyye, 1998), 66; el-Munteceb Hemedâni, *el-Kitâbu'l-ferîd fî i'râbi'l-Kur'âni'l-Mecîd*, nşr. Muhammed Nizâmüddin el-Füteyyih (Medine: Dâru'z-zamân, 1427), 1: 572; Mahmûd Sâfi, *el-Cedvelu fî i'râbi'l-Kur'ân ve sarfihi ve beyanihi maa fevâide nahviyye hâmm*, 3. Bs (Dimaşk & Beyrut: Dâru'r-Reşîd & Müessesetu'l-yemân, 1995), 2: 41; Muhyiddin Dervîş,

rülmüştür ki o da “Sonra da **çağır** onları sana koşa koşa **gelsinler.**” (Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Meali) ve “Sonra da onları **çağır** ki sana koşarak **gelsinler.**”¹³ (Salih Akdemir) şeklindeki tercümedir. Bunun dışındaki meal-lerde koşul-sonuç (şart-cevap) anlamı dikkatlerden kaçmıştır.

Abdülbaki Gölpınarlı: Sonra da onları **çağır**, koşarak sana **gelecekler.**¹⁴

Ahmet Varol: Sonra da onları kendine **çağır**, hızla yanına **geleceklerdir.**¹⁵

Ali Fikri Yavuz: Sonra onları **çağır**; koşarak sana **geleceklerdir.**¹⁶

Bayraktar Bayraklı: Sonra da onları **çağır**. Uçarak sana **gelecekler.**¹⁷

Diyanet İşleri Başkanlığı Meali: Sonra onları **çağır**. Koşarak sana **gelecek-ler.**¹⁸

Edip Yüksel: Daha sonra onları **çağır**. Sana hemen **gelecekler.**¹⁹

Hasan Basri Çantay: Sonra da onları **çağır**. Koşarak sana **geleceklerdir.**²⁰

Hayrat Neşriyat: Sonra da onları **çağır**, (bak nasıl) koşarak sana **gelecek-lerdir!**²¹

Heyet Meali (Diyânet): Sonra da onları kendine **çağır**; koşarak sana **gelir-ler.**²²

Muhammed Esed: Sonra da **çağır**: uçarak sana **gelecekler.**²³

Mustafa İslamoğlu: ... ve onları **çağır**; uçarak sana **gelecekler.**²⁴

Mustafa Öztürk: Daha sonra onları **çağır**. Göreceksin ki sana çarçabuk **gelecekler.**²⁵

İ'râbu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu (Dimaşk-Beyrut: Dâru'l-yemâme-Dâru İbn Kesir, 1999), 1: 348; Ahmed b. Muhammed el-Harrât, *el-Muctebâ min muşkili i'râbi'l-Kur'ân* (Medine: Mecmau'l-Melik Fehd li tibâati'l-Mushafî'ş-şerîf, 1426), 1: 96; Ahmed Abîd Da'âs v.dğr., *İ'râbi'l-Kur'ân* (Dimaşk: Dâru'n-nemîr, 1425), 1: 111.

¹³ Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an* (Ankara: Ankara Okulu, 2015), 43.

¹⁴ Abdülbaki Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meâli* (İstanbul: Elif Kitabevi, 2007), 43.

¹⁵ Ahmet Varol, *Kur'an Meali* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 1995), 43.

¹⁶ Ali Fikri Yavuz, *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâl-i Âlisi* (Ankara: Alperen Yayınları, 2002), 45.

¹⁷ B ayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an'ı Kerim Meali* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2017).

¹⁸ Hayrettin Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm Meâli* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 41.

¹⁹ Edip Yüksel, *Mesaj Kuran Çevirisi* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2016), 61.

²⁰ Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm* (İstanbul: Elif Ofset, 1980), 74.

²¹ Hayrat Neşriyat İlimi Araştırma Heyeti, *Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Meali* (İstanbul: Hayrat Neşriyat, 2004), 43.

²² Ali Özek v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meâli* (Medine: Kral Fehd Mushaf-ı Şefîf Basım Kurumu, 1992), 43.

²³ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 80.

²⁴ Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'ân, Gereççeli Meal-Tefsir* (İstanbul: Düşün, 2008), 87.

²⁵ Mustafa Öztürk, *Kur'ân-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* (Ankara: Ankara Okulu, 2015), 79.

Ömer Nasuhi Bilmen: Sonra da onları **çağır**, sana koşarak **gelirler**.²⁶

Süleyman Ateş: Sonra onları kendine **çağır**; koşarak sana **gelecekler**.²⁷

Şaban Piriş: Sonra da onları **çağır**. Sana koşarak **gelirler**.²⁸

Talat Koçyiğit: Sonra da onları **çağır**. Koşarak sana **geleceklerdir**.²⁹

Yaşar Nuri Öztürk: Sonra da onları **çağır**. Koşarak sana **geleceklerdir**.³⁰

Yusuf Işıcık: Sonra da onları **çağır**. Bak nasıl uçarak/koşarak sana **geleceklerdir**.³¹

1.2. { فَقُلْتُ اسْتَعْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ { وَبَيْنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا } (Nûh 71/10-12)

Ayette yer alan “يُرْسِلِ” “يُدِدْ” ve “يَجْعَلْ” muzâri fiilleri “اسْتَعْفِرُوا” emir fiilinin cevabı olarak i’râb edilmiştir.³² Nahiv kuralları gereği emir fiilinin cevabı olarak gelen muzâri fiiller şart-cevap cümlesi şeklinde anlaşılmalıdır. Buna göre doğru tercümede “istiğfâr edin, bağışlanma dileyin, af dileyin ki...” “size yağmurlar göndersin, su yağdırsın...”, “mallar ve çocuklar versin, mallar ve çocuklarla yardım etsin...”, “size bahçeler, ırmaklar versin, sizin için bahçeler, ırmaklar var etsin...” şeklindeki ibarelerin yer alması gerekmektedir. Bu durum, meallerin çoğuna doğru yansımıştır. Ancak bazı meal-lerde emir fiilinin cevabı olarak gelen muzâri fiillere şart-cevap anlamı verilmemiş, cevap olarak aktarılması gereken fiiller geniş zaman ve gelecek zaman kipleriyle tercüme edilmiştir. Bu da asıl aktarılması gereken anlamın doğru yansıtılmamasına yol açmıştır. { وَيَا قَوْمِ اسْتَعْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ إِلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ } (Hûd 11/52) ayetinde de benzer ifadeler yer almış, ancak buradaki tercümelerde söz konusu durum görülmemiştir. Söz konusu ayetin şart-cevap anlamı gözetilerek yapılan mealleri şu şekildedir:

Ahmet Varol: Dedim ki: Rabbinizden **bağışlanma dileyin**. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır. Böylece, üzerinize gökten bolca yağmur **göndersin**. Size mallarla ve oğullarla yardım **etsin**; size bahçeler versin, ırmaklar **versin**.

²⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meâli Âlisi* (İstanbul: Akçağ, 2002).

²⁷ Süleyman Ateş, *Kur’ân-ı Kerîm ve Cümle Meâli* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, t.y.), 74.

²⁸ Şaban Piriş, *Kur’ân-ı Kerîm Türkçe Anlamı* (Kayseri: Okyanus Yayınları, t.y.).

²⁹ Talat Koçyiğit, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meâli* (Ankara: Kılıç Kitabevi, t.y.), 43.

³⁰ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm (Türkçe Çeviri)* (İstanbul, 1994).

³¹ Yusuf Işıcık, *Kur’an Meâli* (Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2008), 38.

³² Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. İsmail Nehhâs, *İ’rabu’l-Kur’ân*, nşr. Halit Ali (Beyrut: Dâru’l-ma’rife, 2008), 420, 1203; Sâfi, *el-Ceduelu fi i’râbi’l-Kur’ân*, 15: 99; Derviş, *İ’rabu’l-Kur’âni’l-kerîm ve beyânuhu*, 3: 444; 8: 80.

Bayraktar Bayraklı: Dedim ki: Rabbinizden **af dileyiniz**. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır. Size gökten bol bol yağmur **yağdırsın**. Sizi, mal ve çocuklarla **desteklesin**; size bahçeler lütfetsin ve nehirler **akıtsın**.

Diyanet İşleri Başkanlığı Meali: Dedim ki: Rabbinizden **bağışlamanızı dileyin**; O, çok bağışlayıcıdır. (Dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur **indirsin**. Mallar ve oğullar vererek sizi **desteklesin**, size bahçeler **versin** ve sizin için ırmaklar **akıtsın**.

Edip Yüksel: Dedim ki, "Rabbinizden **bağışlanma dileyin**; O çok Bağışlayandır. Size gökten bol yağmur **göndersin**. Size bol para ve çocuklarla **desteklesin**, size bahçeler ve ırmaklar **versin**."

Elmalı Meali: Gelin dedim: Rabbinizin **mağfiretini isteyin**, çünkü o, mağfireti çok bir gaffardır. Bol hayır ile üzerinize semayı **salsın**. Ve size mallar ve oğullarla imdad **eylesin** ve sizin için Cennetler **yapsın**, sizin için ırmaklar **yapsın**.

Hayrat Neşriyat: Hem "Rabbinize istiğfâr edin (O'ndan **mağfiret dileyin**); çünkü O, Gaffâr (çok bağışlayıcı)dır!' dedim. (Hem onlara dedim ki:) (O'ndan **mağfiret dileyin** ki) üzerinize semâyı (gökten yağmuru), bol bol **göndersin!** Size mallar ve oğullar ile yardım **etsin**, sizin için (yeryüzünde) nice bahçeler **kılsın** ve size nice ırmaklar meydana **getirsin!**"

Heyet Meali (Diyânet): Dedim ki: Rabbinizden **mağfiret dileyin**; çünkü O çok bağışlayıcıdır. (**Mağfiret dileyin** ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur **indirsin**. Mallarınızı ve oğullarınızı **çoğaltsın**, size bahçeler ihsan **etsin**, sizin için ırmaklar **akıtsın**.

Mustafa Öztürk: Onlara şöyle dedim: "Gelin, artık rabbinizden **bağışlanma dileyin**. Çünkü O çok bağışlayıcıdır." Yine onlara hep şöyle dedim: "(Evet, Allah'a ortak koşmaktan vazgeçip O'ndan **bağışlanma dileyin** ki) O da size gökten bolluk ve bereket kaynağı yağmurlar **yağdırsın**. Malınızı-mülkünüzü, çoluk-çocuğunuzu **artırsın**. Size daha nice bağlar-bahçeler, ekinlerinizi sulamanız için çaylar-dereler **lütfetsin**."

Salih Akdemir: (Onlara) dedim ki, Rabbinizden **bağışlanma dileyin** ki, - çünkü O, çok bağışlayandır!- O üzerinize gökten bol bol yağmur **indirsin**, mallarınızı ve oğullarınızı **çoğaltsın**, sizin için bahçeler ve ırmaklar **var etsin**.

Süleyman Ateş: 'Rabbinizden **mağfiret dileyin**, çünkü O çok bağışlayandır' dedim. (O'ndan **mağfiret dileyin**) Ki üzerinize gökten bol yağmur **göndersin**. Ve size mallarla, oğullarla yardım **etsin**, size bahçeler **versin**, ırmaklar **versin**.

Talat Koçyiğit: Ve dedim ki: Rabbinizden **mağfiret dileyin**; zira O, çok bağışlayıcıdır. **Mağfiret dileyin ki**, size gökten birbiri ardınca yağmur **göndersin**. Malınızı ve oğullarınızı **çoğaltsın**; size bahçeler **versin**; size ırmaklar **versin**.

Yusuf Işıcık: Dedim ki onlara: "Gelin Rabbinizden **af dileyin**; çünkü O çok affedendir. **Affetsin sizi de** üzerinize göğün bereketini **indirsin**. Size çok mal ve evlat **versin**, akarsular **versin**.

Şart-cevap anlamının gözetilmediği mealler de şu şekildedir:

Abdulkaki Gölpınarlı: Dedim ki: Rabbinizden **yarlıganma dileyin**, şüphe yok ki o, bütün suçları, tamamıyla **örter**. Size gökten faydalı ve bol yağmurlar **yollar**. Ve size, mallar, oğullar vererek yardım **eder** ve size bağlar, bahçeler halk eder ve ırmaklar **yaratır**.

Ali Fikri Yavuz: Dedim ki: Gelin, Rabbinizin **mağfiretini isteyin**; çünkü O, Gaffâr'dır -mağfireti çok boldur-. (Rabbinizin mağfiretini dilediğiniz takdirde, Allah) üzerine bol bol yağmur **salıverir**. Hem mallarınızı, hem de oğullarınızı **çoğaltır** ve size bahçeler **yaratır**, size ırmaklar **akıtır**.

Hasan Basri Çantay: Artık, dedim, Rabbinizden **mağfiret dileyin**. Çünkü O, çok yarlıgayıcıdır. (O sayede) O, üstünüze bol yağmur **salıverir**. Sizin mallarınızı, oğullarınızı da **çoğaltır**, size bağlar, bostanlar **verir**, size ırmaklar **akıtır**.

Muhammed Esed: Ve dedim ki: Rabbinizden günahlarınızın **bağışlanmasını dileyin**, çünkü O, kuşkusuz bağışlayıcıdır! Size, hesapsız semavî nimetler **yağdıracaktır**. Dünyevî servet ve evlat vermek suretiyle size yardım **edecek** ve size bağlar bahçeler ihsan **edecek** ve akıp giden sular **bağışlayacaktır**.

Mustafa İslamoğlu: Nihayet dedim ki: Rabbinizden **bağışlanma dileyin**; unutmayın ki O sürekli bağışlayandır. Göğü üzerinize cömertçe **boşaltacaktır**. Mal ve evlat vererek dünyevî refahınızı **artıracak**; dahası sizin için tarifsiz cennetler var **edecek** ve nehirlere **bahşedecektir**.

Ömer Nasuhi Bilmen: Artık dedim ki, Rabbinizden **mağfiret dileyiniz**, şüphe yok ki O, çok mağfiret buyurucudur. Üzerinize semayı bol yağmurlar ile **gönderir**. Ve size mallar ile ve oğullar ile imdat **eder** ve sizin için bağlar, bostanlar **kılar** ve sizin için ırmaklar vucûda **getirir**.

Şaban Piriş: Onlara dedim ki:-Rabbinizden **bağışlanma dileyin**, çünkü o çok bağışlayıcıdır. Gökten size bol yağmurlar **yağdırır**. Mallarınızı ve çocuklarınızı **çoğaltır**, sizin için bahçeler **yaratır**, nehirlere **yaratır**.

Yaşar Nuri Öztürk: Ve şöyle dedim: "Rabbinizden **af dileyin!** O, bağışlamayı çok sevendir. Göğü üzerinize bol bol yağmur taşıyıcı olarak **gönde-**

rir. Sizi, mallar ve oğullarla **güçlendirir**, size yeşil bahçeler **lütfeder**. Ve sizin için nehirler **akıtır**.

1.3. { قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقَوْمُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ إِفَاعِلِينَ } (Yusuf 12/10)

Ayette yer alan “يَلْتَقِطُهُ” fiili “الْقَوْمُ” fiilinin cevabı olarak meczûm bir halde gelmiştir.³³ Buna göre “onu atın ki/atın da alsınlar, alan olsun, bulup götürsün/bulsun...” şeklinde şart ve cevap anlamını çağrıştıran ifadelerin yer aldığı tercümelerde ifade edilmek istenen anlam doğru aktarılmış olmaktadır. Ancak “atın. Alan olacaktır, alır, alabilir...” şeklindeki ifadeler ise anlamı doğru yansıtmaktan uzak görünmektedirler. İlk kısımda yer alan gramer kuralı çerçevesinde yapılan mealler şu şekildedir:

Abdülbaki Gölpınarlı: İçlerinden biri Yusuf'u öldürmeyin demişti, mutlaka bir şey yapacaksınız bir kuyuya **atın bari de** gelip geçenlerden onu bulup **alan olsun**.

Ahmet Varol: İçlerinden bir söz sahibi dedi ki: "Yusuf'u öldürmeyin. Eğer bir şey yaparsanız, onu kuyunun derinliklerine **atın**; yolcu kabilelerinden biri kendisini **bulsun**.

Ali Fikri Yavuz: İçlerinden bir söz sahibi de şöyle dedi: - Yûsuf'u öldürmeyin de, bir kuyu dibine **bırakın ki**, bir yolcu kâfilesi onu yitik mal olarak **alsın**. Eğer yaparsanız böyle yapın.

Bayraktar Bayraklı: Onlardan biri, “Yûsuf'u öldürmeyiniz; eğer mutlaka yaparsanız onu kuyunun dibine **atın da**, geçen kervanlardan biri onu **alsın**” dedi.

Elmalılı Hamdi Yazır: İçlerinden bir söz sahibi, Yusüfü, dedi öldürmeyin de bir kuyu dibinde **bırakın ki** kafilenin biri onu lekît olarak **alsın**, eğer yaparsanız böyle yapın.

Hasan Basri Çantay: İçlerinden bir sözcü: «Yuusufu öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine **bırakın da** bir yolcu kafilesinden biri onu (yetik olarak) **alsın**. Eğer (mutlakaa) yaparsanız (bari böyle yapın)» dedi.

Hayrat Neşriyat: İçlerinden söz sâhibi olan biri (Yehûda ise): Yûsuf'u öldürmeyin; onu kuyunun dibine **bırakın da**, geçen kafilenin biri onu (bulup) **alsın**; eğer (gerçekten ona bir şey)yapacak kimseler iseniz (bâri böyle yapın!)” dedi.

³³ Nehhâs, *Îrabu'l-Kur'ân*, 441; Sâfi, *el-Cedvelu fi i'râbi'l-Kur'ân*, 6: 387; Dervîş, *Îrabu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu*, 3: 507; el-Harrât, *el-Muctebâ min muşkili i'râbi'l-Kur'ân*, 2: 493.

Heyet Meali (Diyânet): Onlardan biri: Yusuf'u öldürmeyin, eğer mutlaka yapacaksınız onu kuyunun dibine **atın da** geçen kervanlardan biri onu **alsın (götürsün)**, dedi.

Salih Akdemir: Bunun üzerine içlerinden bir başkası da diğerlerine; "Hayır! Yusuf'u öldürmeyelim; ama onunla ilgili olarak illa d a bir şey yapacak isek, o takdirde, onu, bir kuyunun dibine **atalım ki**, [oradan geçen] kervanlardan biri onu oradan **alabilsin!**" diyerek karşılık vermişti.

Süleyman Ateş: İçlerinden bir sözcü: "Yusuf'u öldürmeyin, onu kuyunun dibine **atın**, kervanlardan biri onu (**görüp**) **alsın**; eğer yapacaksınız (böyle yapın)," dedi.

Şaban Piriş: İçlerinden biri:-Yusuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun derinliklerine **bırakın**. Yolculardan biri **alıp götürsün**. Yapacaksınız böyle yapın, dedi.

Talat Koçyiğit: İçlerinden biri ise, şöyle demişti: "Yûsuf'u öldürmeyin. Eğer herhalde bir şey yapacak iseniz, onu bir kuyunun dibine **atın ki**, bir yolcu kafilesi onu **bulup alsın**.

Yusuf Işıcık: İçlerinden biri dedi ki: "Yûsuf'u öldürmeyin; eğer bir şey yapacaksınız, bari O'nu (şu) kuyunun dibine **atın da**, gelip geçen kervanlardan biri O'nu **bulup alsın**.

Şart-cevap anlamının uygulanmadığı tercümelemler de şu şekildedir:

Edip Yüksel: Onlardan birisi şöyle dedi: "Yusuf'u öldürmeyin, onu kuyunun dibine **atın**. Böyle yaparsanız kervanlardan biri onu **bulup götürebilir**.

Muhammed Esed: Bir diğeri: Hayır, Yusuf'u öldürmeyin!" diye söze karıştı, "Eğer mutlaka bir şey yapmanız gerekiyorsa, o'nu bir kuyunun dibine **atın**; (nasıl olsa) o'nu [orada] bir kervan **bulup yanına alır**.

Mustafa İslamoğlu: Bir diğeri ileri atılarak "Yusuf'u öldürmeyin!" dedi ve ekledi: İlle de bir şey yapacaksınız, onu bir kuyunun derinliklerine **bırakın**; nasıl olsa bir kervan **gelip ona el koyacaktır**.

Mustafa Öztürk: İçlerinden daha insafli olanı da şöyle dedi: "Bence Yûsuf'u öldürmeyelim. Eğer ille de bir şey yapacaksak onu derin bir kuyunun dibine **atalım**. Oradan gelip geçen kervanlardan biri onu **bulur ve uzak diyarlara götürür**.

Ömer Nasuhi Bilmen: Onlardan bir söyleyici dedi ki: «Yusuf'u öldürmeyin ve O'nu kuyunun dibine **atıverin**, O'nu kâfilelerden biri **alıverir**, eğer siz yapacak kimselerden iseniz» (böyle yapınız).

Yaşar Nuri Öztürk: İçlerinden söz alan biri şöyle konuştu: "Yûsuf'u öldürmeyin. Onu bir kuyunun dibine **bırakın**; gelip geçen kafilerden biri onu **bulup alır**. Yaparsanız böyle yapın!"

2. Emrin Cevabı Olmadığı Halde Meallerde Şart-Cevap Cümlesi Olarak Değerlendirilen Bazı Ayetler

Yukarıda ifade edildiği üzere bazı ayetlerde yer alan emir fiilinden sonraki muzâri fiiller, emrin cevabı olmadığı halde emrin cevabıymış gibi şart-cevap cümlesi gözetilerek tercüme edilmiştir. Bu çerçevedeki tercüme hatalarında genellikle sıfat anlamı gözden kaçmıştır. Örnekleri aşağıdadır:

2.1. “ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ” (Bakara 2/129)

Bakara sûresinin 129. ayetinde geçen “ابْعَثْ” fiili emir fiili olup cevabında “يتلو”, “يعلمهم” ve “يزكيهم” fiilleri gelmiştir. Emir fiili kural gereği meczûm gelmiş, ancak cevabında gelen muzâri fiiller ise merfû gelmiştir. Söz konusu cevap fiillerinin merfû gelmesine bakarak bu fiillerin koşul-sonuç, neden-sonuç anlamı içermediğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu ayetteki ilgili cevap fiilleri, ya öncesinde geçen “رسولاً” kelimesinin sıfatı olarak anlaşılmalıdır veya aynı kelimenin durumunu bildirmek üzere gelen zarf cümlesi (hâl) olarak anlaşılmalıdır. Nehhâs, sıfat olduğunu belirtmiş³⁴, Ukberî öncelikle sıfat olduğunu ifade etmiş, ancak hal olmasının da mümkün olduğunu söylemiştir.³⁵ Ancak her ikisinin mümkün olduğu da söylenmiştir.³⁶

Meallere bakıldığında iki tür tercüme dikkat çekmektedir. İlki daha çok sıfat anlamını dikkate alan ancak kısmen hal anlamını da hissettiren tercüme iken ikincisi koşul-sonuç anlamına göre yapılan tercümedir. Sıfat veya hal anlamına göre yapılan tercümelerin yer aldığı mealler şunlardır:

Ahmet Varol: Ey Rabbimiz! Onların içinden kendilerine senin ayetlerini **okuyacak**, onlara Kitab'ı ve hikmeti **öğretecek** ve onları **arındıracak** bir peygamber gönder.

Bayraktar Bayraklı: Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin âyetlerini **okuyacak**, kitap ve hikmet **öğretecek**, onların ruhlarını **arındıracak** bir peygamber gönder.

Heyet Meali (Diyânet): Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin âyetlerini kendilerine **okuyacak**, onlara kitap ve hikmeti **öğretecek**, onları **temizleyecek** bir peygamber gönder.

³⁴ Nehhâs, *İ'rabu'l-Kur'ân*, 64.

³⁵ Ukberî, *et-Tibyân fi i'râbi'l-Kur'ân*, 40.

³⁶ Dervîş, *İ'râbu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu*, 1: 173, 174..

Edip Yüksel: Rabbimiz, onların arasından, ayetlerini onlara **okuyacak**, onlara kitabı ve bilgeliği **öğretecek** ve onları **temizleyecek** bir elçi gönder.

Hasan Basri Çantay: Ey Rabbimiz, onların (müslim olan o soyumuzun) içinden onlara Senin âyetlerini **okuyacak**, onlara Kitabı (Kur'anı), hikmeti (ondan hükümleri) **öğretecek**, onları (şirkden) iyice **temizleyecek** bir peygamber gönder.

Muhammed Esed: Ey Rabbimiz! Soyumuz içinden onlara Senin mesajlarını **iletecek**, vahyi ve hikmeti **öğretecek** ve onları arındırıp **tertemiz kılacak** bir elçi çıkar.

Mustafa İslamoğlu: Rabbimiz! Onlar arasından kendilerine senin mesajını **okuyacak**, ilâhî kelâmı ve hakikate mutabık hüküm vermeyi **öğretecek** ve onları **arındıracak** bir elçi gönder.

Süleyman Ateş: Rabbimiz, onlara kendi içlerinden, senin ayetlerini kendilerine **okuyacak**, onlara Kitabı ve hikmeti **öğretecek**, onları **temizleyecek** bir elçi gönder.

Şaban Piriş: Rabbimiz onlara içlerinden senin ayetlerini onlara **okuyan**, kitap ve hikmeti **öğreten** ve onları (şirkten) **arındıran** bir resul gönder.

Yaşar Nuri Öztürk: Rabbimiz! İçlerinden onlara, senin ayetlerini **okuyacak**, kendilerine Kitab'ı ve hikmeti **öğretecek**, onları temizleyip **arındıracak** bir resul gönder.

Talat Koçyiğit: Rabbimiz! Onlara kendi içlerinden, kendilerine senin ayetlerini **okuyan**, kitap ve hikmeti **öğreten** ve onları (şirkten) **arındıran** bir peygamber gönder.

Salih Akdemir: Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden, kendilerine Senin ayetlerini **okuyacak**, onlara kitabı ve hikmeti **öğretecek** ve onları **arındıracak** olan bir elçi gönder.

Mustafa Öztürk: Rabbimiz! Yine bizim soyumuzdan insanlara senin ayetlerinin hem mana ve mesajını hem de bu mesajın hayata nasıl taşınacağını **öğretecek**, böylece onları şirkten ve günahlardan **arındıracak** bir peygamber gönder.

Yusuf Işıcık: Ve ey Rabbimiz! Bizim soyumuz'a senin ayetlerini **okuyacak**, onlara Kitab'ı ve onun uygulanışı olan Hikmet'i (sünnet'i) **öğretecek** ve onları tertemiz **kılacak** içlerinden bir elçi gönder.

Koşul-sonuç anlamına göre yapılan yanlış tercümelerin yer aldığı mealler de şu şekildedir:

Abdülbaki Gölpınarlı: Rabbimiz, onların içinden bir peygamber **gönder de** onlara, senin ayetlerini **okusun**, kitabı, hikmeti **öğretsin**, onları tertemiz bir hale **getirsin**.

Ali Fikri Yavuz: Ey Rabbimiz, soyumuzdan gelen Müslüman ümmet içinden bir peygamber **gönder ki**, onlara (Kur'an) âyetlerini **okusun**, kitabı (Kur'an'ı) ve hükümlerini **öğretsin**, onları günahlardan **temizlesin**.

Elmalılı: Ey bizim Rabbimiz hem de onlara içlerinden öyle bir peygamber gönder ki üzerlerine ayatını **tilâvet eylesin** ve kendilerine kitabı ve hikmeti **ta'lim etsin** ve içlerini dışlarını temiz **paklesin**.

Hayrat Neşriyat: Rabbimiz! Onlara (neslimize) de içlerinden bir peygamber **gönder ki**, kendilerine senin âyetlerini **okusun** ve kendilerine Kitâb'ı ve hikmeti (Kitabdaki hükümleri) **öğretsin** ve onları (günahlardan) **temizlesin!**"

Ömer Nasuhi Bilmen: Ey Rabbimiz! Onların arasında onlardan bir resûl gönder ki, onlara âyetlerini **okusun**. Onlara kitap ve hikmet **talim etsin**. Ve onları nezih bir hale **getirsin**.

Yukarıda ifade edildiğine göre söz konusu ayetteki emir fiilinin cevabında gelen "يتلو", "يعلمهم" ve "يزكيهم" kelimeleri merfû olduklarından cümlede yer alan bir şartın cevabı niteliğinde değildir. Dolayısıyla "bir peygamber gönder de (gönder ki) okusun, öğretsin ve arındırsın." şeklinde tercüme etmek mümkün değildir. Gerek gramer kuralları ve gerekse ayetle ilgili yukarıda belirtilen *İ'râbu'l-Kur'ân* tarzı eserlerde yer alan bilgiler ışında söz konusu fiillerin "şayet gönderirsen okurlar, gönder de okusunlar, öğretsinler ve arındırırlar." şeklindeki tercümesi yerine daha çok öne çıkan sıfat anlamına göre veya kısmen mümkün görülen hal anlamına göre tercüme etmek daha doğru olacaktır. Buna göre "okuyan, öğreten, arındıran bir peygamber gönder." veya "okuyacak, öğretecek, arındıracak bir peygamber gönder." şeklindeki tercüme daha isabetli olacaktır.

2.2. { خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا } (Tevbe 9/103)

Bu husustaki en dikkat çekici ayetlerden biri de Tevbe sûresinin 103. ayetidir. Ayette geçen "خُذْ" emrinden sonra gelen "نَطِّهِرُهُمْ" ve "تُزَكِّيهِمْ" kelimeleri merfû gelmiştir. Söz konusu kelimelerin i'râbı ile ilgili olarak iki ihtimale yer verilmiştir. Bunlardan öncelikle vurgulanan görüş, bunların "خُذْ" emrinin faili olan "أَنْتَ" kelimesine hal olarak geldiği yönündedir.³⁷ Buna göre anlam "onları temizlemek ve arındırmak üzere mallarından sadaka al." şeklinde olmalıdır. İkinci ihtimal ise öncesinde geçen "صَدَقَةً" kelimesinin sıfatı

³⁷ Derviş, *İ'râbu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu*, 3: 272.

olmasıdır.³⁸ Bu durumda anlam; “mallarından onları temizleyen/temizleyecek ve arındıran/arındıracak bir sadaka al.” şeklinde olacaktır. Meallere bakıldığında çoğunlukla emrin cevabında gelen fiillerin cezm halindeki karşılık (cezâ) anlamının öne çıktığı ve “sadaka al ki temizleyesin, arındırasın, temizlemiş ve arındırmış olursun...” gibi koşul-sonuç kalıplarına başvurulduğu görülmektedir.

Sıfat veya hal olarak değerlendirilen tercümelemler şu şekildedir:

Salih Akdemir: O halde, sen, onların mallarından, onları **temizleyecek**, onları **arındıracak** bir **sadaka al**.

Yusuf Işıcık: Sen onları temizlemek ve arındırmak üzere mallarından sadaka/zekât al.

Edip Yüksel: Onları **temizlemek ve yüceltmek** için paralarından bir **sadaka al** ve onları özendir/destekle.

Süleyman Ateş: Onların mallarından, kendilerini **temizleyeceğin, yücelteceğin bir sadaka al**.

Şaban Piriş: Mallarının bir kısmını kendilerini temizleyip, arındıracak sadaka olarak al.

Koşul-sonuç kalıbına başvurulmuş tercümelemler de şu şekildedir:

Abdülbaki Gölpınarlı: Mallarından **sadaka al da temizle, arıt** onları.

Ahmet Varol: Onların mallarından **sadaka al ki** onunla kendilerini **temizleyesin** ve **arındırasın**.

Ali Fikri Yavuz: Onların mallarından bir **zekât al ki**, onunla **kendilerini temize çıkarmış** (günahlarından kurtarmış), mallarına **bereket vermiş olursun**.

Bayraktar Bayraklı: Onların mallarından **sadaka al**; bununla onları günahlardan **temizlersin**, onları arındırıp **yüceltirsin**.

Heyet Meali (Diyânet): Onların mallarından **sadaka al**; bununla onları (günahlardan) **temizlersin**, onları arıtıp **yüceltirsin**.

Elmalılı: Bunların mallarından bir **sadaka al ki** onunla kendilerini hem **tathir edersin hem tezkiye**.

³⁸ Ebû Muhammed Mekki b. Ebû Tâlib, *Kitâbu muşkil'i i'râbi'l-Kur'ân*, nşr. Yasin Muhammed (Dimaşk: Daru'l-me'mûn li't-turâs, t.y.), 1: 39, 370; Ebû'l-Berekât Abdurrahman İbnü'l-Enbârî, *el-Beyân fi garîbi i'râbi'l-Kur'ân*, nşr. Taha Abdülhamid, Mustafa Saka (Kahire: el-Hey'etul Mısıriyyeti'l-âmmeti li'l-kuttâb, 1980), 1: 405; Ukberî, *et-Tibyân fi i'râbi'l-Kur'ân*, 189; Nehhâs, *i'râbu'l-Kur'ân*, 381.

Hasan Basri Çantay: Onların mallarından **sadaka al ki** bununla kendilerini (günâhlarından) **temizlemiş**, bununla onları (n hasenatını) **bereketlendirmiş**, (kendilerini muhlisler mertebesine yükseltmiş) **olasın**.

Hayrat Neşriyat: Onların mallarından bir **sadaka al ki**, onunla kendilerini (günahlardan) **temizleyesin** ve onları **arındırasın**.

Muhammed Esed: Bunun içindir ki, [ey Peygamber, bundan sonra artık] onların mallarından Allah için sundukları şeyleri **kabul et ki** belki bunu yapmakla onların **salah bulmalarına, arınmalarına** önyak olursun.

Mustafa İslamoğlu: Onların (Allah'a sadâkatlerini ifade için) mallarından bir miktar **sadaka al**; bu sayede, onların **temizlenmelerine ve inkişafına yol açmış olursun**.

Ömer Nasuhi Bilmen: Onların mallarından bir **sadaka al**, onunla kendilerini **temizlemiş, tezkiye etmiş olursun**.

Yaşar Nuri Öztürk: Bunların mallarından bir **sadaka al ki**, onunla kendilerini iyice **temizleyip artasın**.

Talat Koçyiğit: (Ey Muhammedi) Müslümanların mallarından (belirli miktarda) bir **sadaka al ki**, bununla onları **temizleyesin** ve (nefislerini) **yükseltesin**.

Mustafa Öztürk: (Ey Peygamber!) Sen onların mallarından bir kısmını (günahlarına kefaret olmak üzere) **sadaka/zekât olarak al**, böylece onları manen **temizlemiş ve arındırmış ol**.

Görüldüğü üzere meallerde çoğunlukla emrin cevabı olarak değerlendirilen fiiller, merfû olmalarına rağmen meczûm cevap fiilleri gibi tercüme edilmiştir. Oysa nahiv eserlerinde yer aldığına göre emrin cevabındaki muzâri fiillerde karşılık, sonuç (cezâ) anlamı varsa meczûm, yoksa merfûdur. O halde mefhumu muhalifinden hareket ederek ayette geçen söz konusu fiillerin merfû olmasından cümlede şart-cevap anlamına imkân kalmadığını söyleyebiliriz. Bu bakımdan birinci grupta yer alan tercüme örneklerinin daha isabetli olduğu görülmektedir.

2.3. “**وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ**” (el-Enfâl 8/60)

Doğru tercümeden kısmen uzaklaşılın ayetlerden biri de el-Enfâl sûresinin 60. ayetidir. Meallerin çoğunluğunda ayete geçen “**تُرْهَبُونَ**” fiili “**أَعِدُوا**” emrine cevap olarak değerlendirilmiştir. Oysa bu fiilin, ayetin başında geçen emir fiiline veya emir fiilinin failine hal olarak geldiği belirtilmiştir.³⁹ Hal

³⁹ Ukberî, *et-Tibyân fi i'râbi'l-Kur'ân*, 180; Dervîş, *Îrâbu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu*, 3: 163; Sâfî, *el-Cedvelu fi i'râbi'l-Kur'ân*, 10: 254.

manası verildiğinde yaklaşık tercümenin "...Allah'ın düşmanlarını korkutmak üzere/korkutmak için onlara karşı gücünüzün yettiğince kuvvet ve (cihad için) bağlanıp beslenen atlar hazırlayınız." şeklinde olması daha uygun görünmektedir. Ancak meallerin büyük bir kısmında "... hazırlayın ki korkutasınız" şeklinde tercüme edilmiştir. Bir kısmında da söz konusu muzâri fiil ile başlayan cümle önceki cümleden bağımsız olarak, yeni bir cümlemiş gibi (isti'nâf) tercüme edilmiştir. *İ'râbu'l-Kur'ân* eserlerinde yer alan ve "ترهبون" fiilinin hal konumunda geldiğini belirten ifadeler ışığında yapılan tercümelelerin yer aldığı mealler aşağıdaki şekildedir:

Abdulkaki Gölpınarlı: Allah düşmanlarıyla size düşman olanları ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz, fakat Allah'ın bildiği düşmanları **korkutmak için** onlara karşı kullanmak üzere gücünüz yettiği kadar kuvvet ve besili at **hazırlayın**.

Diyanet İşleri Başkanlığı Meali: Allah'ın ve sizin düşmanlarınızı ve onların gerisinde olup sizin bilmediğiniz, ama Allah'ın bildiklerini **korkutup caydırmak üzere**, onlara karşı elinizden geldiği kadar güç ve savaş atları **hazırlayın**.

Mustafa Öztürk: Allah'ın düşmanlarını ve aynı zamanda sizin düşmanlarınız, ayrıca sizin bilmediğiniz, ama Allah'ın bildiği diğer düşmanları **korkutup caydırmanız için** elinizden geldiğince güç-kuvvet ve savaş atları **hazırlayın**.

Kimi meallerde ise "ترهبون" ile başlayan cümle önceki cümleden bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Bunlar da şu şekildedir:

Bayraktar Bayraklı: Onlara karşı gücünüzün yettiğince kuvvet **hazırlayınız**. Orduğâhlarda atlar besleyiniz. Böylece hem Allah'ın düşmanını, hem kendi düşmanınızı, hem de onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği düşman kimseleri **korkutursunuz**.

Edip Yüksel: Onlar için elinizden gelen kuvvet ve atlı birlikler (savaş araçları) **hazırlayıp seferber edin**. Böylece onlarla Allah'ın düşmanlarını, düşmanlarınızı ve onlardan başka bilmediğiniz, ancak Allah'ın bildiği kimseleri **caydırırsınız**.

Elmalılı: Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve cihad için beslenen atlardan **hazırlık yapın**, onunla hem Allah düşmanını **korkutursunuz...**

Hayrat Neşriyat: Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve (cihâd için) bağlanıp beslenen atlardan (sürekli bakımı yapılan savaş vâsıtalarından) **hazırlayın**; bununla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan

başka sizin kendilerini bilmediğiniz, Allah'ın onları bildiği diğer (düşman) kimseleri **korkutursunuz**.

Heyet Meali (Diyânet): Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar **hazırlayın**, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri **korkutursunuz**.

Ömer Nasuhi Bilmen: Ve onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve bazı atlardan **hazırlayınız**. Bununla Allah Teâlâ'nın düşmanını ve sizin düşmanınızı ve onlardan başkalarını, (ki bunları siz bilmezsiniz, Allah Teâlâ bilir) **korkutursunuz**.

Salih Akdemir: Onlara karşı gücünüz yettiğince kuvvet ve savaş atları **hazırlayın**; çünkü, [böyle hareket etmekle, hem Allah'ın düşmanını hem de sizin düşmanınızı ve onların dışındaki sizin bilmediğiniz, ama Allah'ın ise [çok iyi] bildiği diğerlerini [size saldırmaları konusunda] **korkutup caydırmış olursunuz**.

Süleyman Ateş: Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar **hazırlayın**. Bununla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri **korkutursunuz**.

Talat Koçyiğit: Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar **hazırlayın**. Bununla hem Allah düşmanını, hem kendi düşmanınızı hem de bunlar dışında sizin bilmediğiniz, fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları **korkutursunuz**.

Yaşar Nuri Öztürk: Onlara karşı, gücünüz yettiğince kuvvet **hazırlayın**. Ordugâhlarda atlar **besleyin**. Böylece hem Allah'ın düşmanını hem kendi düşmanınızı hem de bunlardan başkalarını **korkutabilirsiniz**.

Yusuf Işıck: Düşmanlarınıza karşı her türlü kuvvet **hazırlayın** ve atlar **bağlayın**. Böylece, Allah'ın ve sizin düşmanlarınızı ve Allah'ın bilip de sizin bilmediğiniz daha nicelerini **korkutup yıldırırsınız!**

Aşağıdaki meallerde ise koşul-sonuç anlamına göre yapılmış tercümeleler dikkat çekmektedir. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere tercümede koşul-sonuç anlamının öne çıkartılabilmesi için söz konusu muzâri fiilin meczûm olması gerekmektedir. Merfû olduğuna göre böyle bir anlamı çıkarmak mümkün değildir.

Ahmet Varol: Onlara karşı gücünüzün yettiğince kuvvet ve (cihad için) bağlanıp beslenen atlar **hazırlayın ki**, bunlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan ayrı sizin bilmediğiniz ama Allah'ın bildiği daha başkalarını **korkutasınız**.

Ali Fikri Yavuz: Siz de düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar her türlü kuvvet ve cihad için, bağlanıp beslenen atlar **hazırlayın ki**, bununla Allah düşmanını, kendi düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmeyip de Allah'ın bildiği diğer düşmanları **korkutasınız**.

Hasan Basri Çantay: Siz de onlara (düşmanlara) karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve (cihâd için) bağlanıp beslenen atlar **hazırlayın ki** bununla (bu hazırlanma ile) Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanınız (olanlar)ı ve bunlardan başka sizin bilemeyip de Allah'ın bildiği diğerlerini **korkutasınız**.

Muhammed Esed: O halde, onlara karşı toplayabildiğiniz kadar kuvvet ve binek hayvanı **hazır edin ki** bununla hem Allah'ın, hem sizin düşmanınız olan bu insanları, hem de sizin bilmediğiniz ama Allah'ın bildiği başkalarını yıldırıp **caydırabilesiniz**.

Mustafa İslamoğlu: Siz de onlara karşı gücünüz oranında kuvvet ve atlı birlik **hazırlayın**, bu yolla hem Allah düşmanlarını, hem kendi düşmanlarınızı, hem de bunlar dışında sizin bilmeyip Allah'ın bildiği daha başkalarını yıldırıp **caydırabilesiniz**.

Şaban Piriş: Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve savaş atları **hazırlayın ki** bununla Allah'ın düşmanlarını, sizin düşmanlarınızı ve sizin bilmeyip Allah'ın bildiği bundan başka düşmanları **korkutasınız**.

2.4. “ وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُون ” (Kasas 28/34)

Bu ayette tartışmaya konu olan ve farklı tercümelere yol açan kelimeler “أَرْسَلْهُ” emri ve ardından gelen “يُصَدِّقُنِي” muzâri fiilidir. Burada meallerde dikkat çekilecek olan “يُصَدِّقُنِي” fiili için tercih edilen anlamdır. Söz konusu fiile verilecek anlam durumu belirlemektedir. Meallerde iki tercüme dikkat çekmiştir. Kimileri “Onu benimle beraber yardımcı olarak gönder ki/gönder de beni tasdik etsin/doğrulasın...” şeklinde koşul-sonuç anlamında tercüme etmişlerdir. Kimileri de “Onu, beni destekleyen bir yardımcı olarak benimle gönder.” şeklinde tercüme etmişlerdir. İlk gurubun tercümesine göre “أَرْسَلْهُ” emir fiili olup ardından gelen “يُصَدِّقُنِي” muzâri fiili de emrin cevabında gelen, karşılık ve sonuç bildiren (cezâ) fiildir. Buna göre anlam “gönder de tasdiklesin” olmalıdır. İkinci gurubun tercümesine göre ise “أَرْسَلْهُ” fiili emir olsa da ardından gelen “يُصَدِّقُنِي” fiili cevap fiili değildir. Kendisinden önce gelen “رِدْءًا” kelimesinin sıfatıdır. Kaynaklarda ilgili fiilin “رِدْءًا” kelimesinin sıfatı olduğuna dair görüşler ağırlıktadır. Ancak hal olduğu ile ilgili görüşler de yer almaktadır.⁴⁰ Ayette geçen “يُصَدِّقُنِي” kelimesi ile ilgili bu kıraat dışın-

⁴⁰ Ebu İshâk İbrahim b. es-Serî Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân ve i'râbühu*, nşr. Abdülcelil Abdüh Şelebi (Beyrut: Âlemu'l-kütüb, 1988), 4: 144; Nehhâs, *İ'rabu'l-Kur'ân*, 3: 162; Ukberî, *et-Tibyân fi*

da “يصدقني” şeklindeki bir kıraatten daha söz edilmiştir. İkinci kıraate göre yukarıda zikredilen birinci grup mealler doğrudur. Ancak tabii olduğumuz Hamza kıraatine göre söz konusu kelime “يصدقني” şeklinde olup tercümesi de buna göre yapılmalıdır.⁴¹ Dolayısıyla söz konusu fiilin öncelikle sıfat olması evla görülmüş, hal olması da uzak görülmemiş, ancak “يصدقني” kıraati için cevap anlamına rastlanmamıştır. Bu bakımdan “gönder ki/gönder de tasdik etsin” anlamındaki tercüme içerdiği tam anlamıyla yansıtmaktan uzaktırlar. Kaynaklarda yer alan kelime çözümlerinde hareketle aşağıdaki tercüme daha isabetli olduğunu söylemek mümkündür.

Ali Fikri Yavuz: Kardeşim Hârûn, lisan bakımından benden daha düzgündür o. Bunun için, beni **tasdik eder bir yardımcı olmak üzere** beraberimde onu peygamber **gönder**.

Bayraktar Bayraklı: Kardeşim Hârûn'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu, beni **destekleyen bir yardımcı olarak** benimle **gönder**.

Diyanet İşleri Başkanlığı Meali: Kardeşim Hârûn benden daha açık ve düzgün konuşur. Onu da **beni onaylayan bir yardımcı olarak** yanımda **gönder**.

Edip Yüksel: Ayrıca, kardeşim Harun benden daha iyi konuşur. Onu benimle birlikte, **beni destekleyen bir yardımcı olarak gönder**.

Elmalılı: Biraderim Harûn ise lisanca benden fesahatlidir. Beni **tasdik eder** bir muavin olmak üzere maıyyetimde ona da **risalet ver**.

Hayrat Neşriyat: “Kardeşim Hârûn ise, o benden lisân cihetiyle daha düzgündür; onu da beni **tasdik eden bir yardımcı olarak** benimle berâber **gönder**.”

Heyet Meali (Diyânet): Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da beni **doğrulayan bir yardımcı olarak** benimle birlikte **gönder**.

Muhammed Esed: Ayrıca, kardeşim Harun'un konuşma tarzı benimkinden daha açık, daha düzgündür; öyleyse benim söylediklerimi [daha akıcı bir şekilde] **doğrulayan bir yardımcı olarak** o'nu da benimle birlikte **gönder**.

Mustafa İslamoğlu: İşte kardeşim Harun! Onun dili benden daha açık, daha düzgün: beni **destekleyip doğrulayan bir yardımcı olarak** onu da benimle birlikte **gönder!**”

i'râbi'l-Kur'ân, 298; İbnü'l-Enbârî, *el-Beyân*, 2: 233; Dervîş, *İ'râbu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu*, 5: 610.

⁴¹ Kıraat ile ilgili olarak bk. Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân ve i'râbuhu*, 4: 144.

Ömer Nasuhi Bilmen: Ve kardeşim Harun ise o lisanen benden daha fasihdir. İmdi onu da benimle beraber **beni tasdik eder bir muin olarak gönder.**

Salih Akdemir: Kardeşim Harun, benden daha iyi konuşur. Bu nedenle, onu da beni **doğrulayan bir yardımcı olarak** benimle birlikte **gönder.**

Süleyman Ateş: Kardeşim Harun, o, dil bakımından benden daha güzel konuşur. Onu da benimle beraber, **beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder.**

Talat Koçyiğit: Kardeşim Harun dil yönünden benden daha açık konuşur. Onu, beni **doğrulayan bir yardımcı olarak** benimle birlikte **gönder.**

Yusuf Işıcık: Kardeşim Harun'un konuşması benden daha düzgün/daha etkilidir. **Yardımcı ve destekçi olmak üzere** O'nu da benimle beraber peygamber olarak **gönder.**

Şart-cevap anlamının öne çıktığı tercümelemler de şu şekildedir:

Abdülbaki Gölpınarlı: Ve kardeşim Harun, dil bakımından benden daha fasih, onu da benimle beraber **gönder de bana yardım etsin, gerçekleşsin beni.**

Ahmet Varol: Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu benimle beraber yardımcı olarak **gönder beni doğrulasın.**

Hasan Basri Çantay: Biraderim Harun, o, lisan bakımından benden daha fasihdir. Binâen'aleyh onu da benimle beraber **yardımcı (bir peygamber) olarak gönder ki beni tasdiyk etsin.**

Mustafa Öztürk: Öte yandan kardeşim Harun benden daha etkili konuşur. Bu yüzden, onu da benimle birlikte peygamber olarak **görevlendir;** bana destek **olsun.**

Şaban Piriş: Kardeşim Harun'un dili benden daha açık. Onu da benimle **gönder bana destek ve tasdik edici olsun.**

Yaşar Nuri Öztürk: Kardeşim Hârun var ya, o benden lisanca daha etkilidir/benden daha güzel konuşur. Onu da benimle yardımcı olarak **gönder ki beni tasdiklesin.**

2.5. {فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرْثُنِي وَيَرِّثْ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ} (Meryem 19/5, 6)

Bu çerçevede en dikkat çekici ayetlerden biri de Meryem sûresinin 5 ve 6. ayetleridir. Ayette geçen “هَبْ” emri ve sonrasındaki “يَرْثُنِي” muzâri fiili emir fiilinin cevabı olacak şekilde tercüme edilmiştir. Ele aldığımız meallerden bir tanesi hariç tamamında “ihsan et/bağışla/ver ki ... mirasçı/vâris olsun.” şeklindeki koşul-sonuç anlamının öncelendiği tercüme tercih edilmiştir. Tercümedeki sorunun konusu olan “يَرْثُنِي” fiili ile ilgili “يَرْثُنِي” şeklindeki bir kıra-

atten de söz edilmiştir.⁴² Ancak Mushaflarımızda yer alan kıraate göre bu kelime merfû şekildedir. Meal yazarları ise merfû kıraatin tercümesinde kelimenin cümle içerisindeki i'râb bakımından konumunu yanlış değerlendirmiş olmalı ki meczûm kıraatin içeriğini anlama yansıtmışlardır. Oysa kaynaklarda merfû kıraate göre okunduğu zaman bu kelimenin “وَلِيًّا” kelimesinin sıfatı olduğu belirtilmiş, merfû okunuşta başka bir ihtimale yer verilmemiştir.⁴³ Buna göre hem i'râb açısından hem de kaynaklarda yer alan rivayetler açısından en isabetli tercüme şudur: “O halde bana katından, bana ve Yakub oğullarına **mirasçı olacak** olan bir çocuk **ver.**” (Salih Akdemir) Bunun dışındaki diğer tercüme anlamı ifade etmek açısından yeterli olsa da dil kuralları açısından yetersiz sayılabilir.

Abdülbaki Gölpınarlı: Sen bana katından bir oğul **ihsan et de**. Bana da **mirasçı olsun**, Yakup soyuna da **mirasçı olsun**.

Ahmet Varol: Bana tarafından bir veli **bağışla**. Bana da Yakuboğullarına da **mirasçı olsun**.

Ali Fikri Yavuz: Onun için bana bir çocuk ihsan **buyur ki** bana da **mirasçı olsun**, Yâkub ailesine de **mîrasçı olsun**.

Bayraktar Bayraklı: Tarafından bana şahsiyetli/velî bir çocuk **ver ki** bana ve Ya'kub oğullarına **mirasçı olsun**.

Diyanet İşleri Başkanlığı Meali: Tarafından bana bir halef **ver**; o Ya'kûb hanedanına da **vâris olsun**.

Edip Yüksel: Katından bana bir kalıtçı **bağışla**. Bana ve Yakup boyuna **varis olsun**.

Elmalılı: Onun için bana bir veliy **ihsan eyle**. **Ki** hem benim **mirasımı**, hem Ya'kub hanedanının **mirasını ala**.

Hasan Basri Çantay: Binâen'aleyh bana tarafından (ve kendi sulbümden) bir velî, oğul **ihsan et**. **Ki** bana da **mîrasçı olsun**, Ya'kub haanedanına da **mîrasçı olsun**.

Hayrat Neşriyat: Artık (sen) kendi katından bana bir halef (bir oğul) **ihsân eyle! Ki** (ilim ve nübüvvette) hem bana **vâris olsun**, hem de Ya'kub âilesine **vâris olsun!**”

Heyet Meali (Diyânet): Tarafından bana bir veli (oğul) **ver**. **Ki** o bana **vâris olsun**; Ya'kub hanedanına da **vâris olsun**.

⁴² Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân ve i'râbuhu*, 3: 320; Nehhâs, *Î'rabu'l-Kur'ân*, 3: 5, 6; Ukberî, *et-Tibyân fi i'râbi'l-Kur'ân*, 250.

⁴³ Zeccâc, *Meâni'l-Kur'ân ve i'râbuhu*, 3: 320; Nehhâs, *Î'rabu'l-Kur'ân*, 3: 5, 6; Mekki b. Ebû Tâlib, *Kitâbu muşkil'i i'râbi'l-Kur'ân*, 2: 50, 51; Ukberî, *et-Tibyân fi i'râbi'l-Kur'ân*, 250; Sâfi, *el-Cedvelu fi i'râbi'l-Kur'ân*, 16: 271; Dervîş, *Î'rabu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu*, 4: 567; el-Harrât, *el-Muctebâ min muşkili i'râbi'l-Kur'ân*, 2: 664.

Muhammed Esed: Öyleyse, bana katından, benim yerimi alacak bir yardımcı **bahşet ki** bana ve Yakub'un Evi'ne **mirasçı olsun**.

Mustafa İslamoğlu: Öyleyse, bana kendi katından yerimi dolduracak ehil bir **takipçi ver**; hem bana, hem Yakub oğullarına **vâris olsun**.

Mustafa Öztürk: Rabbim! Sen bana (yakınlarımdan) halef **lütfeyle**. Bu öyle bir halef olsun ki hem benim hem de Yakub ailesinin manevi mirasına **sahip çıksın**.

Ömer Nasuhi Bilmen: Artık bana sen kendi tarafından bir oğul bağışla. Hem bana **vâris olsun** hem de Yakub hânedanına **vâris olsun**.

Süleyman Ateş: (Ne olur) katından bana yerime geçecek bir veli **lutfet. Ki, (o),** bana ve Ya'kub oğullarına **mirasçı olsun**.

Şaban Piriş: Bana bir evlat bağışla katından. Bana ve Yakup oğullarına **mirasçı olsun**.

Talat Koçyiğit: Sen kendi katından bana (yerime geçecek) bir oğul **ver**. O, hem bana, hem de Yakub oğullarına **mirasçı olsun**.

Yaşar Nuri Öztürk: O halde, katından bana bir dost **bağışla ki** hem bana **mirasçı olsun** hem de Yakub hanedanına **mirasçı olsun**.

Yusuf Işıcık: Bana katından bir yardımcı/halef/veli **ver!** Bana ve (dedem) Yâkub Ailesine (peygamberlik ve bilgide) **mirasçı olsun**.

2.6. { تَمَّ ذَرَّهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ } (el-En'âm 6/91)

Aynı hususun dikkat çektiği ayetlerden biri de “تَمَّ ذَرَّهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ” (el-En'âm 6/91) ayetidir. Bu ayetteki tercüme hatalarının yer aldığı kelime “يَلْعَبُونَ” kelimesidir. Şayet bu kelime öncesinde geçen “ذَرَّهُمْ” fiiline cevap olarak değerlendirilecek olsaydı aşağıdaki tercümelerin çoğu doğru olurdu. Ancak ifade edilen gramer kuralı gereği bu kelimenin cevap olması mümkün değildir. Ayetin bir benzeri { فَذَرَّهُمْ يَخَوْضُوا وَيَلْعَبُونَ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُرْعَدُونَ } (Meâric 70/42) şeklinde olup aynı kelime burada da geçmiştir. Ancak buradaki “يَخَوْضُوا وَيَلْعَبُونَ” kelimelerinin şart-cevap anlamı içerdiğini belirten Nehhâs, ele aldığımız ayetteki “يَلْعَبُونَ” kelimesinin cevap olmadığını belirtmiştir.⁴⁴ O halde ilgili ayetin “bırak da oynasınlar/oynamaya devam etsinler...” şeklindeki şart-cevap anlamı içeren tercüme doğru görünmemektedir. Dolayısıyla şart-cevap anlamı dışındaki diğer ihtimaller üzerinde durmak daha doğru olacaktır. Nitekim kaynaklarda da söz konusu fiilin hal cümlesi olduğu söylenmiştir.⁴⁵ Bu çerçevede ifade edilenlere göre en yakın tercüme “Sonra onları bataklıklarında **oynamaya bırak.**” (Şaban Piriş) ve

⁴⁴ Nehhâs, *İ'rabu'l-Kur'ân*, 1201.

⁴⁵ Ukberî, *et-Tibyân fi i'râbi'l-Kur'ân*, 149; Derviş, *İ'râbu'l-Kur'âni'l-kerim ve beyânuhu*, 2: 408; el-Harrât, *el-Muctebâ min muşkili i'râbi'l-Kur'ân*, 1: 282.

“Sonra da onları kendi bataklıklarında **oynamaya bırak.**” (Talat Koçyiğit) şeklinde yapılan tercüme­lerdir. Diğer tercümelerin tamamı şart-cevap/cezâ anlamını çağrıştıracak ifadelerle başvurduklarından kısmen anlam eksikliğine yol açmıştır denebilir. Söz konusu mealler de şu şekildedir:

Abdülbaki Gölpınarlı: Sonra da **bırak** onları, düştükleri boş iddialarla **oyalanıp dursunlar.**

Ahmet Varol: Sonra **bırak** onları daldıkları şeyde **oynayadursunlar.**

Ali Fikri Yavuz: Sonra onları **bırak**, batıl dedikodularında **oynaya dursunlar.**

Bayraktar Bayraklı: Sonra onları **bırak**, daldıkları bataklıkta **debelenip dursunlar!**

Diyanet İşleri Başkanlığı Meali: ...sonra onları **bırak**, daldıkları bataklıkta **oyalanadursunlar!**

Edip Yüksel: Onları daldıkları sapıklıkta **bırak, oynayadursunlar.**

Elmalılı: Sonra **bırak** onları daldıkları bataklıkta **oynaya dursunlar.**

Hasan Basri Çantay: Sonra onları **bırak ki** daldıkları bataklıkta **oynaya dursunlar!**

Hayrat Neşriyat: Sonra onları **bırak**, daldıkları (bâtıl) içinde **oynasınlar!**

Heyet Meali (Diyânet): Sonra onları **bırak**, daldıkları bataklıkta **oynaya dursunlar!**

Muhammed Esed: Sonra da **bırak**, onlar boş laflarla **oyalanıp dursunlar.**

Mustafa İslamoğlu: Sonra da **bırak**, daldıkları boş laflarla **oyalanıp dursunlar.**

Mustafa Öztürk: Artık onları kendi hallerine **bırak**, varsınlar asılsız iddia ve itirazlarıyla **oyalanıp dursunlar.**

Ömer Nasuhi Bilmen: Sonra onları **bırak**, daldıkları bataklıkta **oynayıp dursunlar.**

Salih Akdemir: Sonra da onları kendi başlarına **bırak ki**, boş konuşmalarında **oyalanıp dursunlar!**

Süleyman Ateş: Sonra **bırak** onları, daldıkları bataklıkta **oynayadursunlar.**

Yaşar Nuri Öztürk: Sonra **bırak** onları saplandıkları bataklıkta **oynayadursunlar.**

Yusuf Işıcık: Sonra da **bırak** onları, içine daldıkları bataklıklarında **oyalanadursunlar.**

Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak maksadı ifade etmek açısından yeterli olduğu kanaatindeyiz.⁴⁶

SONUÇ

Türkçe mealler modern dönem Türkiye'sinde Müslümanların Kur'an'la irtibatlarına yeni bir boyut kazandırmıştır. Birbirinden farklı özelliklere sahip olan mealler farklı noktalara odaklanmışlar ve farklı tercüme yöntemleri kullanmışlardır. Her biri kendine özgü üstünlük ve noksanlıklara sahip Türkçe meallerin ne kadar gerekli olduğu, insanların dinle irtibatını sağlıklı bir düzeyde kurma konusunda ne derece faydalı olduğu, Kur'an'ın anlaşılmasında sonuca götürmede ne düzeyde başarılı olduğu konularının çalışmamızı aşan bir tartışma konusu olduğu hatırdta tutulmalıdır. Ancak ifade edilen hususlardaki cevapların olumlu veya olumsuz olması vakıayı değiştirmeyecektir. Zira vakıaya bakıldığında meallerin oldukça yaygınlık kazanması en azından böyle bir ihtiyacın olduğu sonucunu pekiştirmiştir. Bu çalışmada bir nahiv kuralının Türkçe meallere yansması ele alınmıştır. Bazı meallerde, ele aldığımız nahiv kuralındaki inceliğin dikkate alındığı, bazılarında ise gözden kaçtığı görülmüştür. Söz konusu durum çeşitli örnekler üzerinden irdelenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Salih. *Son Çağrı Kur'an*. Ankara: Ankara Okulu, 2015.
- Ateş, Süleyman. *Kur'an-ı Kerim ve Cümle Meâli*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, t.y.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an'ı Kerim Meali*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2017.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi*. İstanbul: Akçağ, 2002.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. İstanbul: Elif Ofset, 1980.
- Da'âs, Ahmed Abîd - Humeydân, Ahmed Muhammed - Kâsım, İsmail Mahmud el-. *İ'râbi'l-Kur'an*. 3 Cilt. Dimaşk: Dâru'n-nemîr, 1425.
- Dervîş, Muhyiddin. *İ'râbu'l-Kur'âni'l-kerîm ve beyânuhu*. 9 Cilt. Dimaşk-Beyrut: Dâru'l-yemâme-Dâru İbn Kesîr, 1999.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Kur'an-ı Kerim ve Meâli*. İstanbul: Elif Kitabevi, 2007.
- Gümüş, Sadrettin. "Cumhuriyet Döneminde (1923-1960 Arası) Meâl Çalışmaları". *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. 5 (30 Haziran 2015): 285-331. <https://doi.org/10.16947/fsmiad.05457>.
- Harrât, Ahmed b. Muhammed el-. *el-Muctebâ min müşkili i'râbi'l-Kur'an*. 4 Cilt. Medine: Mecmau'l-Melik Fehd li tbâati'l-Mushafi'ş-şerîf, 1426.
- Hasan, Abbas. *en-Nahvu'l-vâfi*. 4 Cilt. Kahire: Dâru'l-maârif bi Mısra, ts.

⁴⁶ Söz gelimi benzer durumlar için {إِنَّا أَنْتَ الْوَهَّابُ} (Sâd 38/35) ayeti ve meallerine bakınız.

- Hayrat Neşriyat İlmî Araştırma Heyeti. *Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Meali*. İstanbul: Hayrat Neşriyat, 2004.
- Hemedâni, el-Munteceb. *el-Kitâbu'l-ferîd fi i'râbi'l-Kur'âni'l-Mecîd*. Nşr. Muhammed Nizâmüddin el-Füteyyih. 6 Cilt. Medine: Dâru'z-zamân, 1427.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdullah Cemâlüddîn. *Şerhu Katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*. Nşr. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamid. Kahire: Mektebetu't-ticâriyyeti'l-kübrâ, 1963.
- İbn Mâlik, Cemâlüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah. *Şerhu'l-kâfiyeti's-şâfiye*. Nşr. Muhammed OsmanEd. Abdülmün'im Ahmed. Riyad: Dâru'l-me'mûn li't-turâs, 1982.
- İbn Mâlik, Cemâlüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah. *Şerhu't-teshîl li İbn Mâlik*. Nşr. Abdurrahman Seyyid-. 4 Cilt. Kahire: Hicr li't-tibâa ve neşr, 1990.
- İbn Yaîş, Ebû'l-Bekâ Yaîş b. Ali. *Şerhu'l-Mufassal li'z-Zemahşerî*. Nşr. Emîl Bedî' Yakub. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2001.
- İbnu's-Serrâc, Ebû Bekr Muhammed b. Sehl. *el-Uşûl fi'n-nahv*. Nşr. Abdülhüseyn el-Fetlî. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetu'r-risâle, 1996.
- İbnü'l-Enbârî, Ebû'l-Berekât Abdurrahman. *el-Beyân fi garîbi i'râbi'l-Kur'ân*. Nşr. Taha Abdülhamid, Mustafa Saka. Kahire: el-Hey'etul Mısıriyyeti'l-âmmeti li'l-kuttâb, 1980.
- İd, Muhammed. *en-Nahvu'l-musaffâ*. Kahire: Mektebetu's-şebâb, 1971.
- İslamoğlu, Mustafa. *Hayat Kitabı Kur'ân, Gerekçeli Meal-Tefsir*. İstanbul: Düşün, 2008.
- Işıcık, Yusuf. *Kur'an Meâli*. Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2008.
- Karaman, Hayrettin - Çağrı, Mustafa - Dönmez, İbrahim Kâfi - Gümüş, Sadrettin. *Kur'ân-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Koçyiğit, Talat. *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meâli*. Ankara: Kılıç Kitabevi, t.y.
- Mekkî b. Ebû Tâlib, Ebû Muhammed. *Kitâbu muşkil'i i'râbi'l-Kur'ân*. Nşr. Yasin Muhammed. Dımaşk: Daru'l-me'mûn li't-turâs, t.y.
- Müberred, Ebû'l-Hasan Muhammed b. Yezîd. *el-Muktedab*. Nşr. Muhammed Abdülhâlik Udayme. 4 Cilt. Kahire: Lecnetü ihyâi't-türâsi'l-islâmî, 1994.
- Nâzıru'l-Ceyş, Muhammed b. Yusuf b. Ahmed. *Temhîdu'l-kavâid bi şerhi Teshîli'l-fevâid*. Nşr. Ali Ahmed Fahir ve diğerleri. 11 Cilt. Kahire: Daru's-selam, 2007.
- Nehhâs, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. İsmail. *İ'rabu'l-Kur'ân*. Nşr. Halit Ali. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2008.
- Özek, Ali - Karaman, Hayrettin - Turgut, Ali - Çağrı, Mustafa - Dönmez, İbrahim Kâfi - Gümüş, Sadrettin. *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli*. Medine: Kral Fehd Mushaf-ı Şefîf Basım Kurumu, 1992.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*. Ankara: Ankara Okulu, 2015.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Kur'ân-ı Kerim (Türkçe Çeviri)*. İstanbul, 1994.
- Piriş, Şaban. *Kur'ân-ı Kerim Türkçe Anlamı*. Kayseri: Okyanus Yayınları, t.y.
- Rummânî, Ebû'l-Hasen Ali b. İsa. *Şerhu Kitâbi Sîbeveyh*. Nşr. Yusuf b. Abdurrahman b. Nâsır el-Arîfî. B.y.: y.y., ts.
- Sâfî, Mahmûd. *el-Cedvelu fi i'râbi'l-Kur'ân ve sarfihi ve beyanihi maa fevâide nahviyye hâmm*. 3. Bs, 16 Cilt. Dımaşk & Beyrut: Dâru'r-Reşîd & Müessesetu'l-yemân, 1995.
- Sîbeveyh, Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber. *el-Kitâb*. Nşr. Abdüsselâm Muhammed Hârûn. 5 Cilt. Kahire: Mektebetu'l-Hancî, 1988.

- Sîrâfî, Hasan b. Abdullah b. Merzûbânî Ebû Saîd. *Şerhu Kitâb'i Sîbeveyh*. Nşr. Ali Seyyid Ali - Ahmed Hasan Mehdîf. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2008.
- Ukberî, Ebû'l-Bekâ Muhibbüddîn Abdullah. *et-Tibyân fî i'râbi'l-Kur'ân*. Ammân: Beytû'l-efkâr ed-devliyye, 1998.
- Varol, Ahmet. *Kur'an Meali*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 1995.
- Verrâk, Ebû'l-Hasan Muhammed b. Abdullah. *İlelu'n-nahv*. Nşr. Mahmud Câsim Muhammed Dervîş. Riyâd: Mektebetu'r-rüşd, 1999.
- Yavuz, Ali Fikri. *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâl-i Âlisi*. Ankara: Alperen Yayınları, 2002.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dîni Kur'ân Dili*. 8 Cilt. İstanbul: Bedir, 1993.
- Yüksel, Edip. *Mesaj Kuran Çevirisi*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2016.
- Zeccâc, Ebu İshâk İbrahim b. es-Serî. *Meâni'l-Kur'ân ve i'râbuhu*. Nşr. Abdülcelil Abdüh Şelebî. Beyrut: Âlemu'l-kütüb, 1988.